

O. Matviyenko "Stylistic parallels. Against the purism", N. Kahanovych "About linguistic and stylistic topics", P. Pl'ushch "Collected exercises in stylistics", in the inserted separate parts about stylistics (L. Bulakhovskiy "Fundamental linguistics") and mostly in works of general linguistics through the analysis of tangent items (W. Simovych "Grammar of Ukrainian language", O. Kurylo "Attentions to the modern Ukrainian literary language" and "The parallel forms in Ukrainian language and their significance for style", M. Sulyma "Ukrainian phrase. Short outlines", M. Hladkiy "Our newspaper language" and "Language of modern Ukrainian literature", O. Syn'avskiy "Norms of Ukrainian literary language" and "Adviser for Ukrainian language", S. Smerchynskiy "Outlines about Ukrainian syntax" (in connection with phraseology and stylistics)").

The detail analysis of information support of stylistic of Ukrainian language as the discipline in higher school of this period made it possible to make the conclusion that W. Dombrowslii and B. Tkachenko should be suggested as the initiators of Ukrainian stylistics and L. Bulakhovskiy – its founder. Precisely during this period the foundations of information support of stylistic of Ukrainian language were made

Key words: *information support of the discipline, stylistics of Ukrainian language, periods of information support formation, fields of the linguistics, initiator of Ukrainian stylistics, founder of Ukrainian stylistics.*

Отримано: 5.02.2015 р.

УДК 373.5.016:811.161.2'28

Сидоренко О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

За інформацією, що її подає на своєму офіційному сайті Міністерство закордонних справ України, "нині число осіб українського походження, які проживають за межами України, за приблизними підрахунками становить від 12-ти до 20-ти мільйонів" [9]. Емігранти з України велими активні у створенні власних організацій та об'єднань, сьогодні потужні українські осередки створені навіть у країнах, де компактних українських громад раніше практично не було: в Італії, Іспанії, Греції. На відміну від третьої хвилі еміграції, загалом орієнтованої на політичні цілі, четверта хвиля у більшості – фахова, з найчисельнішою (порівняно з попередниками) часткою людей з вищою освітою. Ці сучасні українські емігранти дуже добре усвідомлюють роль і значення освіти своїх дітей. Сьогодні українські громади утримують освітні заклади різних типів: українські християнські школи, світські суботні та недільні школи, де вивчаються українська мова, релігія, історія, географія, культура України. У містах учням пропонують так звані "курси українознавства". Програма зазвичай визнається і підтримується культурно-освітніми центрами, утвореними при українських громадських організаціях, деякі із випускників отримують диплом з української мови.

Не зважаючи на неодноразові прохання українських громад, а також звернення V Всесвітнього Форуму Українців та Української Всесвітньої Координаційної ради (2013 р.) стосовно підтримки та розвитку українського шкільництва за кордоном, затвердження плану заходів Міністерства освіти та науки України щодо підтримки та розвитку українського шкільництва за кордоном на 2012-2015 роки [8], питання допомоги українським школам за кордоном, як матеріальної, так і методичної, на сьогодні ще не вирішене. Хоча деякі позитивні зрушення все-таки є. Так, Міністерством освіти і науки України (Наказ №1153 від 08.10.2014р.) з метою піднесення престижу української мови та розвитку українського шкільництва за кордоном започатковано Міжнародний конкурс «Найкращий учитель української мови за кордоном» [8]. Успішно працює Міжнародна українська школа (МУШ) [7], певну методичну підтримку надає Міжнародний інститут діаспори при університеті Львівська політехніка [6]. Проте на сьогодні така підтримка українською державою зарубіжного шкільництва – лише краплина порівняно із тим об'ємом, у якому є нагальна потреба.

Перед українськими школами за кордоном стоїть ряд важливих завдань, які зумовлені насамперед тим, що дітям українських емігрантів, перебуваючи за тисячі кілометрів від України, необхідно зберегти свою національну самоідентичність. Тому в українських навчально-виховних закладах системна робота ведеться у двох напрямках: навчальному та виховному. Ці напрямки є рівноцінними і надзвичайно важливими. До того ж, такі школи одночасно є своєрідними

центрами української культури та творчості. Також досить велике значення має те, що ці школи допомагають українським дітям інтегруватись у соціуми, в яких на даний час вони перебувають, залишаючись при цьому носіями української ментальності.

На сьогодні саме освіта, разом із релігійними інституціями, є потужним фактором збереження української ідентичності за кордоном. У ситуації значних асимілятивних процесів, всесвітньої глобалізації особливого значення набувають питання державної підтримки та розвитку системи української освіти у зарубіжжі. Зокрема гостро постають проблеми розробки освітніх програм, навчально-методичного забезпечення, кваліфікації педагогічних працівників. Важливим є питання інтеграції української мови в освітній простір країн перебування емігрантів, проблематика навчання української мови в іншомовному оточенні, розробка дистанційних курсів вивчення циклу українознавчих дисциплін. За даними дипломатичних установ України, за кордоном у минулому навчальному році вивчали українську мову та українознавчі дисципліни понад 48,5 тис. учнів у 474 школах та 40 дошкільних закладах різних типів і форм власності у 35 зарубіжних країнах [9]. Постала нагальна потреба створити навчальний заклад (чи орган), який би координував діяльність українських шкіл за кордоном, надавав їм методичну підтримку та здійснював атестацію учнів із можливістю отримання українського атестату державного зразка, що надавав би можливість українським дітям, котрі тимчасово опинилися поза межами нашої держави, реалізувати своє право на подальше навчання у вищих навчальних закладах України. Таким чином, була створена Міжнародна українська школа (МУШ) [7]. Навчально-виховний процес у школі проходить екстерном, переважно у формі дистанційного навчання з використанням новітніх технологій – блочних завдань, консультацій, підсумкових контрольних робіт тощо. Робота передбачена як безпосередньо у мережі Інтернет, так і поза нею. Навчальний процес здійснюється на базі інтерактивних освітніх інтернет-ресурсів з метою забезпечення швидкого обміну інформацією між учнем і вчителем. Станом на 1 жовтня 2014 року навчальня в Міжнародній українській школі розпочали 2686 учнів. Значно збільшився контингент екстернів, які навчаються за індивідуальним навчальним планом. Так, наприклад, у цьому навчальному році 5 клас налічує – 68 екстернів, а 10 клас – 79. Всього на такий формі навчання працює близько 600 екстернів. МУШ продовжує співпрацю із закордонними українськими навчальними закладами: 43 школи в 10 країнах світу. Найбільше учнів налічують школи Іспанії – понад 1000 [7].

Міжнародна українська школа дає можливість упорядкувати процес розвитку українського шкільництва за кордоном, забезпечує освітні запити як громадян України, що тимчасово проживають за межами держави, так і представників закордонного українства. Підтримує вчителів методично і морально.

Формами підготовки до атестації у школі є: а) індивідуальна (самостійно під керівництвом вчителів МУШ) та б) групова; а) у складі закордонного українського навчального закладу, де вивчаються лише українознавчі предмети, (інші предмети – за бажанням під керівництвом вчителів МУШ); б) у складі закордонного українського навчального закладу, де вивчаються всі загальноосвітні предмети за допомогою вчителів осередку; в) у закордонних центрах підготовки до атестації за кордоном.

Екстерни Міжнародної української школи мають індивідуальний навчальний план, працюють дистанційно, завдання отримують через мережу Інтернет, користуються web-ресурсами школи (отримують логін і пароль), при цьому консультації проходять в Skype, чат режимах, діти навчаються при підтримці куратора, державну підсумкову атестацію (екзамени) проходять очно. Особливістю Міжнародної української школи є те, що навчання може здійснюватися у будь-якій країні світу, з учнем погоджується режим його самостійної роботи з урахуванням навантаження в навчальному закладі країни проживання та різниці в часі, державна підсумкова атестація екстерна проводиться в індивідуальні терміни. При цьому екстерни МУШ, як правило, відвідують, окрім Міжнародної української школи, ще й навчальний заклад країни перебування. Міжнародна українська школа працює за навчальними програмами, підручниками, посібниками, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України. Проте залишається виразною проблема створення спеціальних підручників для українських дітей, що навчаються у іншомовному оточенні і зарубіжних реаліях, та підготовка відповідних педагогічних кадрів.

Таким чином, проблема виховання учителя, що працює у нових умовах, формування лінгвометодичної компетентності вчителя закордонних українських навчальних закладів є на сьогодні, безумовно, дуже **актуальною і практично ваговою**. Серед основних завдань, що стоять перед науковцями-лінгводидактами та організаторами навчального процесу: допомога вчителю у підготовці до уроків української мови, сприяння урізноманітненню методів і прийомів роботи на уроці, що забезпечать реалізацію завдань, визначених програмою. Сучасний вчитель мусить не лише давати глибокі знання з української мови, а і формувати мовні смаки і мовне чуття у сучасних школярів, утверджувати як суспільну норму позитивну мовну поведінку.

В основу підходів щодо вирішення названої проблеми беремо стратегічні концепції розвитку освіти, визначені Конституцією України, Національною доктриною розвитку освіти та Концепцією 12-річної загальної освіти, в яких акцентовано увагу на необхідності створення умов для формування й самореалізації кожної особистості. Сучасна освітня політика України відповідає рекомендаціям ЮНЕСКО, зокрема таким: “Рекомендації щодо освіти у дусі міжнародного взаєморозуміння, співпраці, миру та освіти в галузі прав людини та основних свобод особистості” (Париж, 1974), “Всесвітня програма дій у галузі освіти з прав людини та демократії” (Монреаль, 1993 р.), “Декларація Міністрів, прийнята на 44-ій сесії Міжнародної конвенції з питань освіти” (Женева, 1994 р.), Міжнародна стандартна класифікація освіти” (МСКО, ЮНЕСКО, 1997 р.). Важливим орієнтиром для розв’язання конкретних проблем викладання є “Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання” [2].

До методологічних основ навчання української мови відносимо: антропологічний та інноваційний характер сучасної освіти, культуротворчу роль мови, людиноцентризм, особистісно орієнтоване навчання, формування компетентності сучасних полікультурних мовних особистостей, формування ціннісно-пізнавальних мотивацій потреби вивчення української мови. Науковими засадами формування лінгвометодичної компетенції є лінгвофілософські, психолого-педагогічні і лінгвістичні теорії та вчення. Зокрема положення сучасної лінгвофілософії про особливу роль мови в житті людини та суспільства, про нерозривний зв’язок мови і мислення, про креативний характер мови, про мову як знаряддя пізнання світу.

До психолого-педагогічних засад відносимо принципи науковості, системності, інноваційності, наочності, доступності, спадковості та перспективності. До лінгвістичних – основні положення сучасних мовознавчих наук, що розкривають онтологічну даність мови людині та уможливають реалізацію мовних спроможностей і мовленнєвих компетенцій особистості: лінгвокультурологічних, соціолінгвістичних, психолінгвістичних, комунікативно-діяльнісних.

Теоретичну основу підходу становлять концепції з проблем гуманізації та гуманітаризації освіти, праці з проблем якісного оновлення змісту освіти (В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Огнев’юк), роль компетентісного підходу у формуванні особистості вчителя, теорії наукового пізнання світу, самопізнання та творчої самореалізації особистості (В. Андрущенко, І. Бех), синергетичний та контекстний підходи до процесу навчання (А. Ворожбитова, В. Різун), положення про особистість як філософську категорію, філософію інновацій, сутності формування професійної компетентності на основі компетентісного підходу (І. Зязюн, І. Зимня, Н. Бібік), ідеї інформатизації та технологізації навчального процесу (В. Кушерець, М. Пентиліук, А. Щедрін), положення про формування національно-мовної особистості (С. Єрмоленко, Л. Мацько, Л. Паламар, Л. Скуратівський, Л. Струганець, Г. Шелехова).

Істотною складовою навчального процесу є навчально-методичні матеріали, тому розробка таких матеріалів нового покоління – одне із нагальних методичних завдань. Особливістю розробок для шкіл закордоння є те, що, окрім традиційних, актуальними є мультимедійні, тобто ті, де використані різні способи представлення мовної інформації (текст, таблиці, відео, аудіо, анімація, графіка тощо). Таким чином забезпечується поєднання вербальної та візуальної форм подання інформації, що, за даними психофізіологів, створює умови для найбільш ефективного запам’ятовування. Друга важлива особливість: ці навчально-методичні розробки мають бути виготовлені на інтернет-адаптованому програмному забезпеченні, бути мережевими. Третя особливість – це забезпечення інтерактивного, тобто побудоване на програмному рівні на принципах штучного інтелекту, коли на дії слухача система відповідає залежно від їхнього змісту. До організації виконання завдань, перевірки знань, атестації залучаються автоматизовані комп’ютерні системи, які забезпечують постійний зв’язок між усіма учасниками навчального процесу.

Урахування національної специфіки мови та культури кожного народу в міжкультурній комунікації є в наші дні невід’ємною умовою успішного навчання. У цих умовах школа потребує вчителя-словесника, який би був висококваліфікованим фахівцем, що володіє системними знаннями, навичками і вміннями з лінгвістичних, психологічних, педагогічних наук, володіє ефективними сучасними методиками навчання і виховання.

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти пропонується здійснювати навчання учнів за такими рівнями: інтродуктивний (формальне володіння мовою), середній, рубіжний, просунутий, автономний (або рівень ефективної опередційної компетенції), рівень глобального володіння мовою.

Мігрант, а у нашому випадку це дитина, переживає важке почуття втрати Батьківщини, і збереження рідної мови як елемента культури є, певною мірою, компенсаторним механізмом відносно тяжкої втрати. Тому мігранти схильні до сакралізації рідної мови. Частково збереження рідної мови виступає і як виправдання за втрату Батьківщини. Однак навчання в українській

школі зарубіжжя, і особливо отримання атестата, що визнається Міністерством освіти і науки України, відкриває перед дітьми перспективу повернення на Батьківщину.

Надзвичайно важливим фактором формування мовних навичок і умінь в українській діаспорі відіграє виховання. Патріотичне виховання молоді української діаспори передбачає виховання етнонаціонального патріотизму, засвоєння певної системи цінностей, яка забезпечує любов до історичної батьківщини, культури і народних традицій. Водночас воно сприяє формуванню високого рівня культури міжетнічного та міжнаціонального спілкування, гармонійного співіснування в багатокультурному суспільстві.

Тому провідні українські лінгводидакти К. Городенська, І. Вихованець, В. Жайворон, С. Єрмоленко, Л. Мацько, В. Німчук, М. Плющ та ін. зазначають, що основою виховання української молоді є духовні цінності і християнська мораль, які відіграють значну роль у збереженні духовного світу українського народу та його національної ідентичності, зокрема і в умовах еміграції. Важливими у цьому аспекті також є напрацювання українських вчених Академії педагогічних наук України: О. Біляєва, М. Вашуленка, Л. Губерського, С. Карамана, М. Пентиліюк, Л. Скуратівського, О. Сухомлинської, О. Хорошківської, Т. Шелехової та ін.

Для підвищення ефективності навчально-виховного процесу у різних ланках системи національної освіти варто звернутися до матеріалів досліджень вітчизняних наукових шкіл з проблем застосування новітніх технологій, серед яких: активація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами інформаційно-комунікативних технологій (О. Ващук, Л. Павлюк, Н. Пожар), вплив інформаційних технологій на зміст і методи навчання в середній школі (Н. Апатова, А. Уманець, А. Фоменко), застосування комп'ютера під час тестового контролю навчальних досягнень учнів (В. Безверза, В. Деміна), особистісно зорієнтована педагогічна взаємодія вчителя та учнів (Ж. Меншикова), використання інструментальних та прикладних засобів комп'ютерних технологій в навчальному процесі (Т. Жабо, А. Манако), реалізація діяльнісного підходу на уроках української мови засобами комп'ютерних технологій (М. Жалдак, І. Чірва).

Актуальним є теоретико-методологічне обґрунтування засад лінгвометодичної компетентності вчителів закордонних українських навчальних закладів у Європі, розробка методів, прийомів і засобів навчання українськомовних учнів у іншомовному оточенні, компетентністний та особистісно орієнтований підхід до викладання.

Специфікою вивчення рідної мови у іномовному оточенні є розвиток практичного спрямування на базі комплексного підходу до навчання, який синтезує риси інтуїтивно-імітаційного і свідомо-порівняльного підходів. Серед основних досягнень сучасної методики слід виділити: диференціацію цілей залежно від соціального замовлення та умов навчання; обґрунтування комплексних методів, зокрема визначення ролі граматики і введення елементів усвідомленого порівняння у навчання мови з практичного метою, вироблення навичок і формування умінь.

Безальтернативно ставити сучасність перед національною освітою нагальну вимогу створити всі передумови – політичні, ідеологічні, економічні, методологічні, а також гнучку дидактичну систему для формування поколінь українців, здатних за умов неминучої глобалізації не втрачати своєї ідентичності і здатності до прогресивного національного поступу, віднайти шляхи вирішення актуальних проблем вивчення української мови в іномовному середовищі, об'єднати вчителів-мовників до організації навчального процесу в українських школах зарубіжжя.

Отже, питання українського шкільництва за кордоном потребує нашої активної підтримки – необхідні навчально-методичні посібники для вчителів, є нагальна потреба у створенні сучасних красивих і цікавих дітям паперових підручників, які будуть зорієнтовані саме на відповідну цільову аудиторію, електронних підручників, створених за принципом гіперпосилань, сучасних інтерактивних програм, аудіоматеріалів, але центральним, не зважаючи на технічний прогрес, глобалізацію і прагматизм сучасного соціуму, все одно залишається вчитель – його компетентність, патріотизм, любов до мови, України і дітей. Підтримувати і допомагати такому вчителю – першочергове завдання як державних і громадських інституцій, так кожного із нас. Учених, батьків, політиків, учнів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної освіти // Дивослово. – 2004. – № 3. – С. 76-81.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з питань мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 8.
3. Закордонні українці. Українська громада у країнах світу. Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/ukrainians-abroad/>
4. Ключковська І. Українська освіта зарубіжжя як фактор збереження етнонаціональності і ідентичності / І. Ключковська, О. Галько // Українознавство : науковий журнал. – Київ : Міленіум, 2006. – Число 4. – С. 354-359.

5. Концепція мовної освіти 12-річної школи // Дивослово. – 2002. – № 8. – С.58-62.
6. Міжнародна українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrintschool.org.ua/main.html>
7. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrintschool.org.ua/main.html>
8. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
9. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/otr>
10. Палінська О. Крок-1 (рівень А1 – А2). Українська мова як іноземна : книга для викладача. – 2-ге вид., випр. і доп. / Олеся Палінська, Оксана Туркевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 84 с.
11. Пентиліук М. Варіантивні форми проведення сучасного уроку української мови. Українська мова і література в школі / М. Пентиліук, Т. Окунович. – 2014. – №1 – С. 2-7.

Анотація. У статті розглядаються засади та основоположні принципи лінгводидактики щодо навчання українських дітей закордоном, а також специфіка підготовки сучасного високопрофесійного вчителя для українських зарубіжних шкіл.

Ключові слова: професійна компетентність, лінгводидактика, лінгвометодична компетенція, закордонний навчальний заклад, дидактичні і методичні принципи навчання української мови.

Today it is education, with religious institutions, is a powerful factor in the preservation of Ukrainian identity abroad. In a situation of considerable assimilative processes of world globalization particularly important issue of state support and development of Ukrainian education abroad. Particularly acute problem of developing educational programs, educational software, training teachers. An important issue is the integration of the Ukrainian language in the educational environment of the host countries of immigrants, problems of Ukrainian language teaching in a foreign language environment, development of distance learning courses studying the cycle of Ukrainian disciplines. An essential part of the learning process is educational materials, so the development of a new generation of materials – one of the urgent tasks of teaching. The feature development for schools of foreign countries is that, in addition to traditional media is relevant, ie those which used different ways of representing linguistic information (text, tables, video, audio, animation, graphics, etc.). The second important feature: this teaching should develop the network. The third feature – is an interactive software that is built in software on the principles of artificial intelligence. The organization of tasks, knowledge test, certification involves automated computer systems that provide continuous communication between all participants of the educational process. Taking into account national specificities language and culture of each nation in intercultural communication is nowadays an essential condition for successful learning. These conditions require school teacher – philologist who would be highly qualified expert having systemic knowledge, skills and abilities of linguistic, and psychological, pedagogical sciences, has effective modern methods of training and education.

Keywords: linguodidactics, Ukrainian Diaspora linhvocompetence, foreign school, didactic and methodological principles of teaching Ukrainian.

Отримано: 12.02.2015 р.

УДК 378.01.3 – 051 : 811.111

Сторчова Т.В.

ЛАТИНА У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Протягом багатьох століть антична традиція в європейській культурі є предметом ґрунтовних досліджень у галузі мовознавства, літератури, науки та мистецтва. Особливо актуальною постає латинська традиція у контексті спільної європейської ідентичності, яка визначається пріоритетністю правових, наукових, моральних, етичних, естетичних, соціальних цінностей життя сучасного європейця. Латинська мова, яка і нині зберігає почесне місце в ієрархії мов, відігравала вирішальну роль на всіх етапах розвитку культурної історії західних країн Європи, адже слугувала основою створення мовної картини світу, виступаючи уніфікатором європейської цивілізації.

Особливістю латини було те, що спершу вона функціонувала паралельно з тією чи іншою національною мовою або діалектом, сприяла її розвитку та становленню, слугуючи основою,